

26. *Dorema glabrum* Fisch. & C.A.Mey. — Օշակ մերկ — Дорема голая

CR B 1 ab(i,ii,iii,iv,v) + 2 ab(i,ii,iii,iv,v)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

- Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Dorema*. Флора Кавказа, 7: 111–112. Ленинград.
Манденова И. П. 1973. Род *Dorema*. Флора Армении, 6: 396. Ереван.
Красная книга Армянской ССР. 1989: 55. Ереван.
Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (*Umbelliferae*) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.
Rechinger K. H. 1987. *Dorema*. Flora Iranica, 162: 379–385. Graz.
Կազմող՝ Ա. Ա. Ներսիսյան
Compiler A. A. Nersisyan

Կարեգործիա. Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հա-
րավային Անդրկովկասի էնդեմիկ է: Առկա է Երևանի ֆորիստիկա-
կան շրջանում: Տարածման շրջանի մակերեսը 100 քառ. կմ–ից պա-
կաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 10 քառ. կմ–ից պակաս: Աճե-
լավայրերի տարածքում իրականացվում է ինտենսիվ անտեսական
գործունեություն:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ
ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթա-
կա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Մոնոկարպիկ բազմամյա մերկ խոտաբույս՝
մինչև 2 մ բարձրությամբ: Ստորին տերևների ծայրային մասերը՝
ծված, 3–6 սմ երկարությամբ: Հովանոցները՝ պարզ, կարճ կոթերի
վրա, 9–12 ճառագայթներով: Ծածկոցը բացակայում է: Պսակաբեր-
քերը՝ դժգույն դեղին: Պսակները՝ 5–8 սմ երկարությամբ, էլիպսոձև,
մեջքի կողմից սեղմված: Երբայուղատու խողովակներն՝ ակռիկնե-
րում միայնակ:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Երևանի ֆորիստիկական
շրջանում (Երասխ, Զովաշեն): EOO 44 քառ. կմ է, AOO՝ 8 քառ. կմ, լույս-
լիտետները՝ 2: Հայաստանից բացի հանդիպում է Նախիջևանում:

**Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական
առանձնահատկություններ:** Աճում է ստորին լեռնային գոտում,
ծ. մ. 800–1100 մ բարձրությունների վրա, քարքարոտ, կավային, գլա-
սակիլ բնիշերին, աղակալված տեղերում, ֆրիգանաման բուսակա-
նության մեջ: Մոտկում է հունիս ամսին, պտղաբերում՝ հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և
բնակության շրջաններ, արեալի մասնատվածություն, աճելավայրե-
րի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ մելիորացիայի, գյուղատնտեսական
հանդակների ընդլայնման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրակա-
նացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանք-
ներ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճելավայ-
րեր հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Endemic of South
Transcaucasia. It occurs in Yerevan floristic region. The extent of
occurrence is less than 100 km², the area of occupancy is less than 10 km².
The area of the habitats is severely fragmented subjected to intensive
economical activity.

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included
under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern
Convention.

Description. Glabrous perennial monocarpic herb, up to 2m. Terminal
lobes of basal leaves ovate, 3–6 cm long. Umbels simple, on short
peduncles, 9–12-rayed. Bracts absent. Petals pale yellow. Fruits 5–8 cm
long, elliptic, dorsally compressed, vittae in valliculae solitary.

Distribution. In Armenia it grows in Yerevan floristic region
(Yerashk, Zovashen). EOO is 44 km², AOO is 8 km², locations are 2.
Besides Armenia it occurs in Nakhichevan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows
in lower mountain belt, at the altitudes of 800–1100 meters above sea
level, on clay and gypsaceous slopes, saline soils, among phryganoid
vegetation.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of
occupancy, fragmentation of the area of distribution, loss/degradation of
habitats caused by amelioration, expansion of arable lands.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: survey of
population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the
population state.

27. *Eryngium wanaturii* Woronow – Երնջնակ Վանափորի – Синеголовник Ванатура

EN B 1 ab(ii,iii,iv,v) + 2 ab(ii,iii,iv,v)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Манденова И. П. 1973. Род *Eryngium*. Флора Армении, 6: 264–271. Ереван.
Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (Umbelliferae) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.
Красная книга Армянской ССР. 1989: 55–56. Ереван.
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Eryngium*. Флора Кавказа, 7: 18–22. Ленинград.
Davis P. H. 1972. *Eryngium*. Flora of Turkey, 4: 292–304. Edinburgh.
Pimenov M. G., Tamamschian S. G. 1987. *Eryngium*. Flora Iranica, 162: 45–60. Graz.
Կազմող՝ Ա. Ա. Ներսեսյան
Compiler A. A. Nersesyan

Կարեգործիչ: Վանագլավ տեսակ է: Աճում է 3 ֆլորիստիկական շրջաններում: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Արեալը մասնատված է: Առկա է տեսակի տարածման և բնակության շրջանների կրճատման սպառնալիք՝ կապված գյուղատնտեսական նպատակներով հողերի յուրացման հետ:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին իրատարարության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ «չնշագման սպառնալիքի ենթակա տեսակ»:

CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս է՝ 30–50 սմ բարձրության: Տերևները՝ ամբողջական, գծային–նշտարած, կաշենման: Մտկաբույրը՝ 2–5 գլխիկներից: Մածկոցի թերթերը՝ 7–9, գծային–նշտարած:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Ապարանի (Արայի լեռ, գյուղ Ֆանտան), Գեղամի (գյուղ Արբիզ) և Դարեղեղյանի ֆլորիստիկական շրջաններում (գյուղ Կարմրաշեն): EOO 660 քառ. կմ է, AOO՝ 16 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 4: Հայաստանից բացի աճում է Հյուսիսարևելյան Անատոլիայում և Արևմտյան Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է վերին լեռնային և ենթալպյան գոտում, ծ. մ. 1800–2450 մ բարձրությունների վրա, քարքարոտ լանջերին, տափաստանում, մարգագետիններում: Մտկաբույրը՝ հոտիս ամսին, պաղարբերում՝ օգոստոսին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, արեալի մասնատվածությունը, աճելավայրերի կորուստ կամ ղեգրադախա՝ կապված գյուղատնտեսական հանդակների համար հողերի յուրացման, ինտենսիվ արածեցման հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. It grows in 3 floristic regions. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The area of distribution is fragmented consisting of 4 locations. The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy as a result of expansion of arable lands.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb, 30–50 cm. Leaves entire, linear-lanceolate, coriaceous. Inflorescence of 2–5 capitula. Bracts 7–9, linear-lanceolate.

Distribution. In Armenia it grows in Aparan (Arayi mountain, village Fantan), Gegham (village Artiz) and Darelegis (village Karmrashen) floristic regions. EOO is 660 km², AOO is 16 km², the number of locations is 4. Besides Armenia it grows in North–East Turkey and West Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in upper and sub–alpine belts, at the altitudes of 1800–2450 meters above sea level, on stony slopes, in the steppes and meadows. Flowering in July, fruiting in August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, area fragmentation, loss/degradation of habitats caused by land development for arable purposes, intensive grazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

28. *Falcaria falcariaoides* (Bornm. & H.Wolff.) H.Wolff — Միրելի սիրելիանման — Резак фалькариевидный

$$CR B 1 \text{ } ab(ii,iii,iv) + 2 \text{ } ab(ii,iii,iv)$$

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հեղբարիումի նյութեր

Гроссгейм А. А. 1967. Род *Falcaria*. Флора Кавказа, 7: 74-75. Ленинград.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 56. Ереван.

Манденова И. П. 1972. Род *Falcaria*. Флора Еревана: 193. Ленинград.

Манденова И. П. 1973. Род *Falcaria*. Флора Армении, 6: 347–351. Ереван.

Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Ariaceae* (*Umbelliferae*) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.

Peşmen H. 1972. *Falcaria*. Flora of Turkey, 4: 427-429. Edinburgh.

Rechinger K. H. 1987. *Falcaria*. Flora Iranica, 162: 306–308. Graz.

Կազմող՝ Ա. Ա. Ներսեսյան
Compiler A. A. Nersesyan

Կարեգորիա: Երիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Ներկայումս աճում է միայն Երևանի ֆորիստիկական շրջանում: Հայտնի էր մաս Սևանի ֆորիստիկական շրջանից (լիճ Գիլի), սակայն այդ սրբալույսացիան, հավանաբար, անհետացել է լճի ցամաքեցումից հետո: Ընդհանուր արեարը խիստ մասնատված է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակալոթյան շրջանների կրճատում՝ կապված գյուղատնտեսական գործունեության հետ. մեկուորացիա, ճանիճների աղագրկում և չորացում, բուսականոթյան այրում:

Հայաստանի Կարմիր զորքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ռնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Երկամյա թույլ ճյուղավորված խառաբույս է 30-50 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ կաշնեման, արմատամերձե-րը՝ ամբողջական, տափակացած կտրոններով և ձվաձև-երկարավուն համ գծային-երկարավուն, հիմքում՝ թերթիկի արտաև և տերևափքիերով: Մասկերը և ծածկերից բաղկացած են: Պտուղները՝ մեկ երկարավուն:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Երևանի ֆորիատիկական շրջանում (Արատյան ավանի շրջակայք, Այդրիժ): EOO 170 քառ. կմ է, AOO՝ 12 քառ. կմ, լոկալիտեմները՝ 2: Հայաստանից բացի աճում է Անատոլիայում և Արևմտյան Իրանում:

Կենսաբանական, Էկոլոգիական և Ֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լունային գառում, ծ. մ. 800–900 մ բարձրությունների վրա, աղակալված հողերի վրա, ճանհացած աղբերում և խոմած մարգագետիններում: Շաղկում է հունիս ամսին, պտղաբերում՝ հուլիսին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակչության շրջաններ, արևադի խիստ մասնատվածություն, աճելավայրերի կորստա կամ դեգրադացիա՝ ճահիճների շրջանում, արածեզման, բուսականության այրման, մեխաբուսիայի հետևանքով:

Պատկերավորության միջոցառումներ: Արարատի ճախիճները ներկայումս առանձնացվել են որպես բնության հուշարձան, սակայն պատկերավորության ոչ մի կանկրետ գործադրություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել սրբալույսգիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. At present grows only in Yerevan floristic region. It was known also from Sevan floristic region (Lake Gilli) but this population has probably disappeared in the result of the drainage of the lake. The main area of distribution is severely fragmented. The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy as a result of agricultural activity: amelioration, desalination and drainage of swamps, burning of the vegetation.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species. It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Poorly branched glabrous biennial herb, 30–50 cm. Leaves coriaceous; basal ones with entire, ovate-oblong, slightly cordate at base blade and flattened petioles. Bracts and bracteoles absent. Fruits narrowly oblong, about 3 mm long.

Distribution. In Armenia it occurs in Yerevan floristic region (surroundings of Ararat town, Aygerlich). EOO is 170 km², AOO is 12 km², the number of locations is 2. Besides Armenia it grows in Anatolia and West Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 800–900 meters above sea level, on saline soils, in swamps and wet meadows. Flowering in June, fruiting in July.

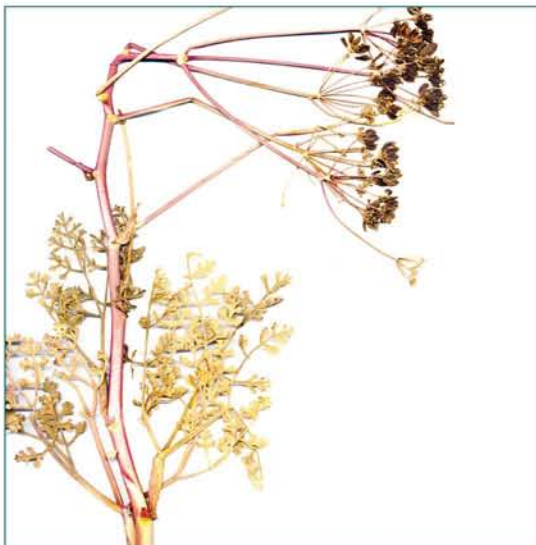
Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, severe area fragmentation, loss/degradation of habitats caused by drainage of the swamps, burning of the vegetation and amelioration.

Conservation actions. Ararat salt marshes are now marked as nature monument, but no special conservation action is carried out. Necessary: monitoring of the population state.

29. *Ferula szowitsiana* DC. — Նարդես Շովիցի — Ферула Шовица

VU* B 1ab(ii,iii,iv) + 2 ab(ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութի
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Ferula*. Флора Кавказа, 7: 107–111. Ленинград.
Красная книга Армянской ССР. 1989: 57. Ереван.
Манденова И. П. 1972. Род *Ferula*. Флора Еревана: 193. Ленинград.
Манденова И. П. 1973. Род *Ferula*. Флора Армении, 6: 389–394. Ереван.
Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (*Umbelliferae*) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.
Peşmen H. 1972. *Ferula*. Flora of Turkey, 4: 440–453. Edinburgh.
Chamberlain D. F., Rechinger K. H. 1987. *Ferula*. Flora Iranica, 162: 387–426. Graz.
Հավանդ՝ Ս. Ս. Ներսեսյան
Compiler A. A. Nersesyan

Կարեգորիա: Խոցելի տեսակ է: Աճում է 2 ֆլորիստիկական շրջաններում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Հիմնական սպառնալիքներն են սահմանափակ արեալը և հողերի յուրացումը՝ գյուղատնտեսական հանդակների համար: Պապուլյացիան սահմանակից է Հայաստանից դուրս գտնվող մոսակա սրապուլյացիայի հետ, հետևաբար սպառնալիքի կատեգորիան իջեցվել է մինչև VU:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ: CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա բարակ ցողուններով խոտաբույս մինչև 50 սմ բարձրությամբ: Արմատները տերևների թիթեղի՝ կրկնակի-եռակի փետրածև հատված սեզմենտներով: Ծաղկային մասերը՝ ձվաձև, կտրված բլթակավար: Կենտրոնական հովանոցը՝ 7–11 ճառագայթներով: Պսակաթերթերը՝ արտաքինից բավառ: Պատուր՝ լայն թևաման եզրով, ակոսիկներում բազմաթիվ երեսայնուլային խառվակներով:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Երևանի (Քարակերտ, Երասխ) և Դարեղեգիսի (Խաչիկ) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 400 քառ. կմ է, AOO՝ 12 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 3: Հայաստանից բացի աճում է Նախիջևանում, Անատոլիայում, Իրանում, Սիչին Ասիայում, Աֆղանստանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է սառնին և միջին լեռնային գոտիներում ծ. մ. 800–1800 մ բարձրությունների վրա, աղակալված չոր կիսաանապատում և տափաստանում, քարքարոտ և խճաքարոտ լանջերին: Տալում է մայիս–հունիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս–օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, արեալի ուժեղ դիզոնկցիա, աճելավայրերի կորուստ կամ ղեգրալյացիա՝ գյուղատնտեսական հանդակների համար հողերի յուրացման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել սրապուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. It grows in 2 floristic regions. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The key threats are restricted area and expansion of arable lands. The population is bordering with the close population situated beyond the borders of Armenia, thus the category of threat has been downgraded to VU.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb; stems thin, up to 50 cm. Blades of basal leaves with 2–3-pinnate dissected segments. Terminal lobes of leaves oval, incised lobate. Central umbel 7–11-rayed. Petals from outside finely pubescent. Fruits with widely lateral wing, with numerous vittae in valliculac.

Distribution. In Armenia it grows in Yerevan (Karakert, Eraskh) and Darelegis (Khachik) floristic regions. EOO is 400 km², AOO is 12 km², the number of locations is 3. Besides Armenia it occurs in Nakhichevan, Anatolia, Iran, Central Asia, Afghanistan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower and middle mountain belts, at the altitudes of 800–1800 meters above sea level, in saline arid semi-deserts and steppes, on stony slopes. Flowering from May to June, fruiting from July to August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, severely fragmentation of the area of distribution, loss/degradation of habitats caused by expansion of arable lands.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

30. *Froriepia subpinnata* (Ledeb.) Baill. — Ֆրորիպիա փեղրավոր — Фрорипия почти-перистая

CR D

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Froriepia*. Флора Кавказа, 7: 70–72. Ленинград.

Манденова И. П. 1973. Род *Froriepia*. Флора Армении, 6: 342. Ереван.

Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (Umbelliferae) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.

Leute G. H. 1987. *Froriepia*. Flora Iranica, 162: 297–298. Graz.

Կազմող՝ Ա. Ա. Ներսիսյան
Compiler A. A. Nersisyan

Կարեգորիա: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայտնի է միայն 1 ոչ մեծ պոպուլյացիա Ջանգեզուրի ֆլորիստիկական շրջանում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը՝ 10 քառ. կմ–ից պակաս:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ բնդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Երկամյա խոտաբույս՝ մինչև 150 սմ բարձրությամբ: Արմատները տերևներ՝ կրկնակի փետրածև հատված: Հովանոցները՝ 3–4 ճառագայթներով: Շածկոցի և ծածկոցիկի թերթերը 3–5: Պսակաթերթերը սպիտակավուն, համարյա կլոր: Պտուղը՝ 3 մմ երկարության, թեղանման կողերով, առանց եթրայտույային խաղվակների:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Ջանգեզուրի ֆլորիստիկական շրջանում («Շիկահող» պետական արգելոց): АОО 4 քառ. կմ է, լոկալիտներ՝ 1: Հայաստանից բացի աճում է Մեծ Կովկասում, Արևելյան Անդրկովկասում, Թուրքիայում և Հյուսիսային Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոտոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 900–1000 մ բարձրությունների վրա, անտառի եզրերին, ճանապարհների մոտ: Շաղկում է հուլիս ամսին, պտղաբերում՝ օգոստոս–սեպտեմբերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, հատուկ անհատների վաղը թիվ (50–ից պակաս):

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանվում է «Շիկահող» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. One small population is known in Armenia. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km².

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Biennial plant, up to 150 cm. Basal leaves bipinnate dissected. Umbels 3–4-rayed. Bracts and bracteoles 3–5. Petals whitish, almost rounded. Fruits 3 mm long, ridges filiform, vittae absent.

Distribution. In Armenia it grows in Zangezur floristic region (“Shikahogh” State Reserve). АОО is 4 km², the number of locations is 1. Besides Armenia it occurs in the Greater Caucasus, East Transcaucasia, Talish and North Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 900–1000 meters above sea level, at forest edges, near roads. Flowering in July, fruiting from August to September.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, small quantity of mature individuals (less than 50).

Conservation actions. Grows in the area of “Shikahogh” State Reserve. Necessary: monitoring of the population state.

31. *Grammosciadium pterocarpum* Boiss. — Գրամոսցիադիում բևապրուդ — Граммосциаднум крылоплодный

EN* B 1 ab(ii,iii,v) + 2 ab(ii,iii,v)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1967. Роды Grammosciadium, Caropodium. Флора Кавказа, 7: 32. Ленинград.
Манденова И. П. 1973. Род Grammosciadium. Флора Армении, 6: 283. Ереван.
Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства Apiaceae (Umbelliferae) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.
Hedge I. C., Lamond J. M. 1972. Grammosciadium. Flora of Turkey, 4: 318–321. Edinburgh.
Tamaschian S. G. 1987. Grammosciadium. Flora Iranica. 162: 96–100. Graz.
Հավանող՝ Ա. Ա. Ներսեսյան
Compiler A. A. Nersesyan

Կարեգորիա: Վտանգված տեսակ է: Հայաստանում հայտնի է միայն մեկ ոչ մեծ պոպուլյացիա Վերին Ախուրյանի ֆորիատիկական շրջանում: Տարածման և բնակության շրջանի մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Հիմնական սպառնալիքներն են՝ սահմանափակ արեսայր, գյուղատնտեսական հանդակների ընդլայնումը և ճանապարհաշինությունը: Պապուլյացիան սահմանակից է Հայաստանից դուրս գտնվող (Հյուսիսարևելյան Թուրքիա) պոպուլյացիաների հետ, որի պատճառով սպառնալիքի կատեգորիան իջեցվել է մինչև EN:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Երկամյա կամ բազմամյա բույս՝ 30–60 սմ բարձրությամբ: Հովանոցները՝ 5–14 ճառագայթներով: Պատույնները՝ գծային–երկարավուն, մեջքի կողմից սեղմված, 10–14 մմ երկարությամբ, 4–5 մմ լայնությամբ, 1,5–2 մմ լայնությամբ բևերով: Մուկման ժամանակ գեղազարդային է:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Վերին Ախուրյանի ֆորիատիկական շրջանում (Ամասիայի շրջակայք): AOO 4 քառ. կմ է, լոկալիտետը՝ 1: Հայաստանից բացի աճում է Արևելյան և Հարավային Անատոլիայում և Արևմտյան Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է վերին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1800–1900 մ բարձրությունների վրա, քարքարոտ լանջերին, մարգագետնատափաստանում: Տեսակին բնորոշ է մոնոկարպիան՝ կյանքի ընթացքում մեկ անգամ ծաղկելու և պտղաբերելու հատկությունը: Մտղկում է հունիս ամսին, պտղաբերում՝ հուլիս–օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ յեզրադաշտի՝ գյուղատնտեսական հանդակների ընդլայնման և ճանապարհաշինության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. One small population is known in Armenia. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The main threats are restricted area of geographic distribution, expansion of arable lands and road construction. The population is bordering with the one situated beyond the borders of Armenia (North–East Turkey) because of which the category of threat has been downgraded to EN.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Biennial or perennial monocarpic plant, 30–60 cm. Umbels 5–14-rayed. Fruits linear-oblong, dorsally compressed, 10–14 x 4–5 mm, with wide, 1,5–2 mm, wings. Ornamental in fruits.

Distribution. In Armenia it occurs in Upper Akhuryan floristic region (surroundings of Amasia). AOO is 4 km², the number of locations is 1. Besides Armenia it grows in East and South Anatolia and West Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in upper mountain belt, at the altitudes of 1800–1900 meters above sea level, on stony slopes, in meadow–steppes. Flowering in June, fruiting from July to August.

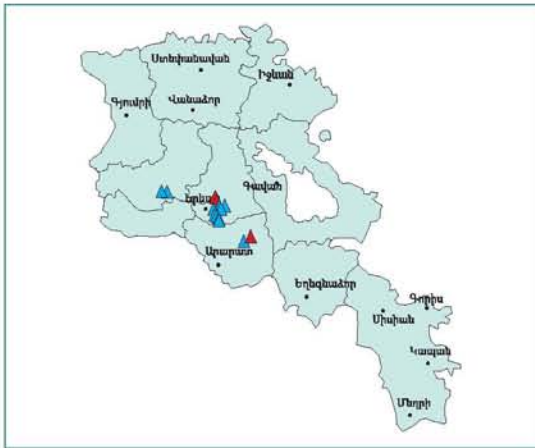
Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the expansion of arable lands and road construction.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

32. *Hohenackeria exscapa* (Stev.) K.-Pol. — Նոհենակերիա անցողուն — Гогенакерия бесстебельная

EN B 1 ab(ii,iii,iv) + 2 ab(ii,iii,iv)

© Էլեոնորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Hohenackeria*. Флора Кавказа, т. 7: 59. Ленинград.
Красная книга Армянской ССР. 1989: 57. Ереван.
Манденова И. П. 1972. Род *Hohenackeria*. Флора Еревана: 188. Ленинград.
Манденова И. П. 1973. Род *Hohenackeria*. Флора Армении, 6: 327–329. Ереван.
Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (Umbelliferae) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.
Hedge I. C., Lamond J. M. 1972. *Hohenackeria*. Flora of Turkey, 4: 393. Edinburgh.
Hedge I. C., Lamond J. M. 1987. *Hohenackeria*. Flora Iranica, 162: 526. Graz.
Կազմող՝ Ա. Ա. Ներսիսյան
Compiler A. A. Nersisyan

Կարեգորիա: Վասնզված տեսակ է: Աճում է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում: Արեալը մասնատված է: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Հիմնական սպառնալիքներն են քաղաքաշինությունը, գյուղատնտեսական հանդակների ընդարձակումը, ամառանների կողմից աղբարմը:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 2 կարգավիճակով՝ հազվագյուտ տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Միամյա անցողուն բույս՝ 5–10 սմ բարձրության: Տերևները՝ գծային–նշաարած: Ծաղկաբույլը՝ գլխիկանման, տեղավորված համարյա արմատավզիկի մոտ: Պտուղները՝ 5–6 սմ երկարության, խմբված, հակարբոս, դժվարությամբ բաժանվող մերիկարկների:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Երևանի շրջակայք, Կոշ, Ուժան, Վեդի): EOO 600 քառ. կմ է, AOO՝ 40 քառ. կմ, տվյալահաները՝ 3: Հայաստանից բացի աճում է Նախիջևանում, Արևելյան Անդրկովկասում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Ամառուիսյում և Հարավային Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին և միջին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 800–1500 մ բարձրությունների վրա, կավային քարքարոտ լանջերին, կիսաանապատում, անապատում, երբորդական կարմիր կավերի վրա: Ծաղկում է ապրիլ ամսին, պաղարեքում՝ մայիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ քաղաքաշինության, ճանապարհաշինության, գյուղատնտեսական հանդակների ընդարձակման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պապուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Էրեբունի» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. It grows only in Yerevan floristic region. The area of distribution is fragmented. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The main threats are urban development, expansion of arable lands, trampling by the cattle.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Stemless annual plant, 5–10 cm. Leaves linear–lanceolate. Inflorescence capitulate, placed almost at root collar. Fruits 5–6 mm long, congested, obpyramidal, hardly dividing to mericarps.

Distribution. In Armenia it occurs only in Yerevan floristic region (surroundings of Yerevan, villages Kosh, Udjan, Vedi). EOO is 600 km², AOO is 40 km², the number of locations is 3. Besides Armenia it grows in Nakhichevan, East Transcaucasia, countries of the Mediterranean Sea Basin, South Iran, Anatolia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower and middle mountain belts, at the altitudes of 800–1500 meters above sea level, on clay stony slopes, in semi–deserts, steppes, on red clays of the Tertiary period. Flowering from April to May, fruiting in May.

Limiting factors. Loss/degradation of habitats caused by town building, road construction, expansion of arable lands.

Conservation actions. Part of the sub–population grows in “Erebuni” State Reserve. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

33. *Oenanthe silaifolia* M. Bieb. — Գինեճաղիկ գազարաբեր — Омежник морковникolistный

CR B 2 ab(ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Մկգքնադքյուրնէր/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
 հեղբարիումի նյութեր

Гроссгейм А. А. 1967. *Oenanthe*. Флора Кавказа, 7: 94-96. Ленинград.

Манденова И. П. 1972 *Oenanthe*. Флора Еревана: 186. Ленинград.

Манденова И. П. 1973 *Oenanthe*. Флора Армении, 6: 375–377. Ереван.

Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Ariaceae* (*Umbelliferae*) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.

Hedge I. C., Lamond J. M. 1972. *Oenanthe*. Flora of Turkey, 4: 372-376. Edinburgh.

Rechinger K. H. 1987. *Oenanthe*. Flora Iranica, 162: 367–369. Graz.

Կոադնող՝ Ա. Ա. Ներսեսյան
Compiler A. A. Nersesyan

Կարելեզորիա: Երիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայա-
նի է մեկ սպարալյացիա միայն Երևանի ֆորիտաիկական շրջանում:
Հիմնական սպարալյալիքներն են սահմանավայել տալածման շրջա-
նը, մելիորացիան, գյուղատնտեսական հանդակների ընդլայնումը:
Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակութան մեջ
ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ նաև CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ 25–50 սմ բարձրությամբ, պսակարանման հաստացած արմատներով: Արմատամերձ տերևները՝ կրկնակի-եռակի փետրածև հատված: Ճառագայթները՝ 3–10, պտղի ժամանակ՝ թեթևակի հաստացած և սեղմված: Մածկուցը՝ 7–11 թեթիկներով, հովանոցիկներից կարծ: Բաժակի առտամերձ ճշտարանակ, պտղի ժամանակ պահպանվող: Պտուղները՝ պրիզման, 2–2,5 մմ երկարությամբ, առանց ազատ սրման:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Երևանի ֆորիա-տիկական շրջանում, Արաաշատի շրջակայքում: AOO 8 քառ. կմ է, ր-կայականոր՝ I: Հայաստանից րացի աճում է Նախակովկասում, Մեծ Կովկասում, Արևելյան Անդրկովկասում, Թուրքիայում, Եվրոպայում, Հյուսիսարևմտյան Աֆրիկայում, Անատոլիայում, Հյուսիսային Իրանում:

Գեներալնական, Էկոլոգիական և Ֆիզիոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 800–1000 մ բարձրության վրա, գետերի և կամուրների ավերին, ճահճացած հողերի վրա: Շատկում է մայիս ամսին, պտղաբերում՝ հունիս–հոյիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորստա կամ դեգրադացիա՝ մեխորացիայի, գյուղատնտեսական հանդակների ընդարձակման, ամռանական կառույցների ստեղծման հետևանքով:

Պաշտպանության միջոցառումներ: Պաշտպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ պոպուլյացիայի ներկա վիճակը ճշտելու համար, մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. One population is known in Yerevan floristic region. The key threats are restricted area of distribution, expansion of arable lands.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb, 25–50 cm, with thickened tuberiform root. Basal leaves 2–3 pinnate-dissected. Umbel rays 3–10, at fruits slightly thickened and compressed. Involucel shorter than umbellules, of 7–11 bracteoles. Calyx teeth lanceolate, in fruits persistent. Fruits prismatic, 2–2.5 mm long, carpophore absent.

Distribution. In Armenia it occurs only in Yerevan floristic region, in the surroundings of Artashat town. AOO is 8 km², the number of locations is 1. Besides Armenia it grows in Ciscaucasia, Greater Caucasus, Talish, Europe, North-West Africa, South Iran, Anatolia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 800–1000 meters above sea level, along banks of the rivers and canals, on saline soil. Flowering in May, fruiting from June to July.

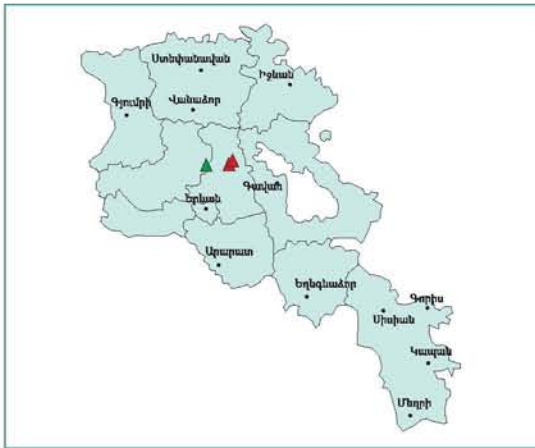
Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by amelioration, expansion of arable lands and establishment of economic constructions.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: survey the present state of the population, monitoring.

34. *Oporanax persicus* Boiss. — Ճավշի պարսկական — *Опонанакс персидский*

CR B 1 ab(ii,iii,iv) + 2 ab(ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

- Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Oporanax*. Флора Кавказа, 7: 112. Ленинград.
Красная книга Армянской ССР. 1989: с. 59. Ереван.
Манденова И. П. 1973. Род *Oporanax*. Флора Армении, 6: 399. Ереван.
Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (Umbelliferae) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.
Chamberlain D. F. 1972. *Oporanax*. Flora of Turkey, 4: 471–473. Edinburgh.
Rechinger K. H. 1987. *Oporanax*. Flora Iranica, 162: 438–439. Graz.
Կազմող՝ Ա. Ա. Ներսիսյան
Compiler A. A. Nersisyan

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայտնի է մեկ պոպուլյացիա Ապարանի ֆլորիստիկական շրջանում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը՝ 10 քառ. կմ–ից պակաս: Աճում է ինտենսիվ ռեկրեացիայի տարածքում:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 2 կարգավիճակով՝ հազվագյուտ տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ մինչև 150 սմ բարձրությամբ: Արմատամերձ տերևները՝ կրկնակի փետրաձև հատված, ձվաձև անհավասարակողմ մասերով: Հովանոցները՝ 6–10 ճառագայթներով: Պտուղները՝ մեղ–էլիպսաձև, ակոսներում միայնակ խորովակներով:

Տարածում: Հայաստանում աճում է միայն Ապարանի ֆլորիստիկական շրջանում (Շաղկաձոր, Բուժական): AOO՝ 8 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 2, դրանց միջև տարածությունը 20 կմ է: Հայաստանից բացի աճում է Արևելյան Անատոլիայում, Արևմտյան և Հարավարևմտյան Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1800–1900 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ լանջերին, անտառների եզրերին և բացատներում: Շաղկում է հունիս ամսին, պտղաբերում՝ հուլիս–օգոստոսին: Երեքայտուտաու բույս է:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ ինտենսիվ ռեկրեացիայի և բնակավայրերի ընդլայնման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Only one population is known in Aparan floristic region. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². Grows in the area of intensive recreation.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb, up to 150 cm. Basal leaves bipinnate-dissected, with ovate-oblong oblique lobes. Umbels 6–10-rayed. Fruits narrowly elliptical; vittae in valliculae solitary.

Distribution. In Armenia it occurs only in Aparan floristic region (Tsahkadzor, Buzhakan). AOO is 8 km², the number of locations is 2, the distance between which is 20 km. Besides Armenia it grows in East Anatolia, West and South–West Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1800–1900 meters above sea level, on dry stony slopes, at forest edges and in the glades. Flowering in June, fruiting from July to August. It is an essential oil plant.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by intensive recreation and expansion of residential areas.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: survey on population numbers and range, monitoring of the population state, search of new habitats.

35. *Peucedanum caucasicum* (M. Bieb.) K. Koch — Մարգացնցնուղ կովկասյան — Горичник кавказский (= *Cervaria caucasica* (M. Bieb.) M. Pimen.)

VUB 1 ab(ii,iii,iv) + 2 ab(ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

- Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Peucedanum*. Флора Кавказа, 7: 112–119. Ленинград.
Красная книга Армянской ССР. 1989: 59–60. Ереван.
Манденова И. П. 1973. Род *Peucedanum*. Флора Армении, 6: 401–405. Ереван.
Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (Umbelliferae) флоры Кавказа. Бот. журн., 76, 12: 1749–1764. Ленинград.
Chamberlain D. F. 1972. *Peucedanum*. Flora of Turkey, 4: 473–481. Edinburgh.
Pimenov M. G. 1987. *Cervaria*. Flora Iranica, 162: 451–454. Graz.
Մագնոլ՝ Ա. Ա. Ներսեսյան
Compiler A. A. Nersesyan

Կարեգորիա: Խոցելի տեսակ է: Հանդիպում է 2 ֆլորիստիկական շրջաններում: Տարածման շրջանի մակերեսը 20000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 2000 քառ. կմ–ից պակաս: Տեսակը աճում է ինտենսիվ տնտեսական գործունեության ենթարկվող տարածքներում:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 2 կարգավիճակով՝ հազվագյուտ տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:
Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ 40–120 սմ բարձրությամբ: Արմատավորվող փարթևած մահացած տերևների մագուստ մնացորդներով: Տերևների ծայրային մասերը՝ լայն, սեպագծաձև՝ չափավոր՝ 6–10 ճառագայթներով: Ծածկոցը բացակայում է: Ծածկոցիկը՝ 2–3 խոզանանման տերևիկներով՝ հավաքված մի կողմում: Բաժակի առամները՝ աննկատ: Պսակաբերքերը՝ կանաչավուն–դեղին: Պատույթները՝ մեջքի կողմից ուժեղ սեղմված; պտղի սկզբներում երկարող կարգի խաղավակները միայնակ:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Իջևանի (Գանձաքար, Ալաքալա, Մևանի լեռնանցք) և Զանգեզուրի (Շուռնուխ գյուղի շրջակայք, լեռնագագաթ Խոտատուփ) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 6030 քառ. կմ է, AOO՝ 20 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 6: Հայաստանից բացի աճում է Նախակովկասում, Արևմտյան և Հարավային Անդրկովկասում, Թուրքիայում, Անատոլիայում, Հյուսիսարևմտյան Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1000–1800 մ բարձրությունների վրա, անտառի եզրերին, թվառենիքում: Ծաղկում է հուլիս ամսին, պտղաբերում՝ օգոստոս–սեպտեմբերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, արեալի խիստ մասնատվածություն, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ գյուղատնտեսական համալսարանների համար հողերի յուրացման, ճանապարհաշինության, անտառտնտեսական գործունեության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պաշտպանության մի մասը պահպանվում է «Գիլիջան» ազգային պարկի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պաշտպանության վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. It occurs in 2 floristic regions. The extent of occurrence is less than 20000 km², the area of occupancy is less than 2000 km². The species grows in the areas subjected to intensive economical activity.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 2: Rare species. It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herbs, 40–120 cm. Root collar covered with fibrose remnants of dead leaves. Terminal lobes of leaves broad, at base cuneate. Umbels 6–10-rayed. Bracts absent. Bracteolles of 2–3 setiform, congested on one side. Calyx teeth inconspicuous. Petals greenish–yellow. Fruits dorsally compressed; secondary vittae in valliculae solitary.

Distribution. In Armenia it grows in Idjevan (Gandzakar, Akhtala, Sevan mountain pass) and Zangezur (surroundings of Shurnukh village, Khustup Mountain) floristic regions. EOO is 6030 km², AOO is 20 km², the number of locations is 6. Besides Armenia it grows in Ciscaucasia, West and South Transcaucasia, Talish, Anatolia, North–West Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1000–1800 meters above sea level, at forest edges, among shrubs. Flowering in July, fruiting from August to September.

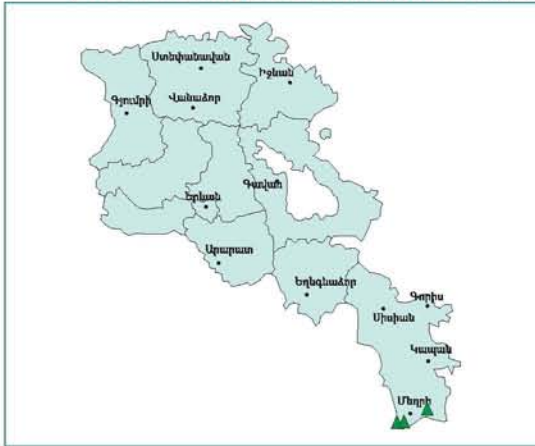
Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, severely fragmentation of the area of distribution, loss/degradation of habitats caused by land development for arable purposes, road construction, forestry activity.

Conservation actions. The part of the population grows in “Dilijan” National Park. Necessary: monitoring of the population state.

36. *Peucedanum pauciradiatum* Tamamsch. — Մարգացնցու սակավաճառագայթ — Горичник малолучевой (= *Zeravschania pauciradiata* (Tamasch.) M. Pimen.)

CR B 1 ab(ii,iii,iv) + 2 ab(ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

Гроссгейм А. А. 1967. Род *Peucedanum*. Флора Кавказа, 7: 112–119. Ленинград.

Манденова И. П. 1973. Род *Peucedanum*. Флора Армении, 6: 401–405. Ереван.

Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (*Umbelliferae*) флоры Кавказа. Бот. журн., 76, 12: 1749–1764. Ленинград.

Pimenov, M. G. 1987. *Zeravschania*. Flora Iranica, 162: 457–462. Graz.

Հազմով Ա. Ա. Ներքսյան

Compiler A. A. Nersesyan

Կարեգորիա: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Անդրկովկասի էնդեմիկ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում լեռնաարդյունահանող արդյունաբերության և գյուղատնտեսական հանդակների ընդլայնման պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի ստաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ 40–80 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ կուտակված ցողունի հիմքում, կրկնակի–եռակի փետրածև հատված, կոշտ թխակապույտ: Ծաղկային մասերը՝ կտրված ուրվագծով, եռարթակ, 8–10 մմ երկարությամբ: Հավանցը՝ 3–6 ճառագայթներով: Ծածկոցի և ծածկոցիկի թերթերը՝ 5–6, նշտարած: Պսակաթերթերը վառ-դեղին: Պսակները՝ մեջքի կողմից ուժեղ սեղմված, եզրային կողերը նեղ–թևավոր:

Տարածում: Հայաստանում աճում է միայն Մեղրու ֆլորիստիկական շրջանում (Ագարակ և Աղարա գյուղերի շրջակայք): АОО 8 քառ. կմ է, լակալիտներ՝ 1: Հայաստանից բացի աճում է Նախիջևանում և Ադրբեջանի Զանգեզուրի շրջանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 800–900 մ բարձրությունների վրա, չոր ժայռոտ լանջերին, քարաքվածքների վրա, ֆրիգանանման բուսականության մեջ: Մուգլում է մայիս ամսին, պտղաբերում՝ հունիս–հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ առարձման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ հանքարդյունահանող արդյունաբերության, գյուղատնտեսական հանդակների ընդլայնման, ճանապարհաշինության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է ստեղծել նոր ԲՀՊՏ Մեղրու շրջանի Ագարակ սվանի շրջակայքում:

Category. Critically endangered species. Endemic of Transcaucasia. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The extent of occurrence and the area of occupancy face decline caused by mining industry and expansion of arable lands.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia. It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 40–80 cm. Leaves congested at stem base, 2–3-pinnate dissected, solid, glaucous; terminal lobes rounded, usually 3-lobate, 8–10 mm long. Umbels 3–6-rayed. Bracts and bracteoles 5–6, lanceolate. Petals light yellow. Fruits very compressed dorsally; marginal ridges narrowly winged.

Distribution. In Armenia it grows in Meghri floristic region (neighborhoods of the villages Agarak and Aldara). АОО is 8 km², the number of locations is 1. Beyond the borders of Armenia it grows in Nakhichevan and in Zangelan district of Azerbaidjan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 800–900 meters above sea level, on dry stony slopes, screes, in phryaganoid vegetation. Flowering in May, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, severely fragmentation of the area of distribution, loss/degradation of habitats caused by mining industry, expansion of arable lands, road construction.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: establishment of specially protected nature area in the surroundings of Agarak town in Meghri region.

37. *Seseli leptocladum* Woronow — Կապնդեղ նրբանյուղ — Жабрица тонковетвистая

ENB 1 ab(ii,iii,iv) + 2 ab(ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Վառանգված տեսակ է: Հայաստանի էնդեմիկ է: Հայտնի է մեկ պոպուլյացիա: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ–ից պակաս է: Հիմնական սպառնալիքը բնակավայրերի ընդարձակումն է և ճանապարհաշինությունը:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ 60–100 սմ բարձրությամբ, բարակ վերև ուղղված ճյուղիկներով: Արմատները տերևները՝ երկար կոթերով, գծային ծայրային մասերով: Հովանոցի ճառագայթները բարակ, 2–4 հատ, խիստ անհավասար: Հովանոցիկները՝ համաբյա գլխիկանման: Ծածկոցիկի թերթերը՝ ձուլված: Պտուղները երկարավուն, 5 լավ արտահայտված կողերով:

Տարածում: Աճում է Գարեղեգիսի ֆորփատիկական շրջանում (Արենի և Խաչիկ գյուղերի շրջակայք): AOO՝ 20 քառ. կմ, լուկալիտետը՝ 1:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1000–1850 մ բարձրությունների վրա, կրաքարային քարքարոտ լանջերին և ժայռոտ աղբերում: Ծաղկում է հուլիս ամսին, պտղաբերում՝ օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ բնակավայրերի ընդլայնման և ճանապարհաշինության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of Armenia. Only one population is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². Expansion of settlements and road constructions are main threats.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb, 60–100 cm, with thin, upward oriented branches. Basal leaves with long petioles and linear terminal lobes. Umbel rays 2–4, thin, very unequal. Umbels almost capitate. Bracts connate. Fruits oblong, with 5 prominent ridges.

Distribution. Grows in Darelegis floristic region (surroundings of the villages Areni and Khachik). AOO is 20 km², the number of locations is 1.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1000–1850 meters above sea level, on limestone and rocky slopes and in stony places. Flowering in July, fruiting in August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the expansion of settlements and road constructions.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1967. Род *Seseli*. Флора Кавказа, 7: 88–93. Ленинград.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 62. Ереван.
Манденова И. П. 1973. Род *Seseli*. Флора Армении, 6: 371–375. Ереван.

Меницкий Ю. Л. 1991. Конспект видов семейства *Apiaceae* (*Umbelliferae*) флоры Кавказа. Бот. журн. (Ленинград), 76, 12: 1749–1764.

Կազմող՝ Ա. Ա. Ներսիսյան

Compiler A. A. Nersesyan